

	Data	Numer	Autor
	9 lutego 2016	3/2016	Aleksander Łaszek, Rafał Trzeciakowski
<h2 style="text-align: center;">Podatek bankowy – rząd szuka finansowania obietnic wyborczych</h2>			

Synteza

- Badania empiryczne wskazują na pozytywny wpływ sektora bankowego na wzrost gospodarczy, przede wszystkim dzięki lepszemu doborowi i monitorowaniu projektów inwestycyjnych przez banki. Sektor bankowy w Polsce jest relatywnie mały w relacji do PKB na tle państw UE i korzyści z jego dalszego rozwoju przeważają nad potencjalnym ryzykiem z tym związanym.
- Sektor bankowy w Polsce nie wymagał w trakcie globalnego kryzysu finansowego kosztownego wsparcia ze strony podatników, jak miało to miejsce w wielu państwach UE. Ponadto, w przeciwieństwie do większości państw UE, polskie banki nie są niebezpiecznie duże, dlatego nie wskazane jest ograniczanie ich wzrostu.
- Dodatkowy podatek nałożony w Polsce, nie tylko nie ma dobrego uzasadnienia, ale jego stawka jest najwyższa w Unii Europejskiej. Jedynym celem podatku bankowego jest finansowanie populistycznych obietnic wyborczych obecnego rządu.
- Dodatkowe opodatkowanie banków będzie negatywnie wpływało na wzrost gospodarczy w Polsce. Poza wzrostem kosztów kredytu przyczyni się ono także do ograniczenia rozwoju sektora bankowego, zmniejszając tym samym jego pozytywny wpływ na wybór najlepszych projektów inwestycyjnych w kraju. Ponadto sektorowy charakter podatku tworzy niebezpieczny precedens, zwiększając ryzyko inwestycyjne w Polsce.

1. Jak sektor finansowy wspiera wzrost gospodarczy

Rolą instytucji finansowych jest zyskowne inwestowanie zarządzanych przez nie środków; dzięki temu oszczędności zgromadzone przez ich klientów wspierają rozwój najbardziej perspektywicznych sektorów i firm. Rozwinięty sektor finansowy nie sprawia, że oszczędności w gospodarce jest więcej, ale że są one lokowane w możliwie najbardziej korzystne projekty inwestycyjne. Banki i fundusze inwestycyjne są w stanie lepiej wybrać projekty warte zainwestowania, niż umiałby to zrobić przeciętny posiadacz niewielkiej puli oszczędności. Statystyczny Kowalski ma zbyt mało wiedzy i za mało środków, by znaleźć dobrze rokujące przedsiębiorstwo i samodzielnie w nie zainwestować. Bank lub fundusz inwestycyjny gromadząc środki od wielu takich klientów oraz dysponując specjalistyczną wiedzą jest już w stanie wybrać najlepsze projekty. Sprzyja to wzrostowi najbardziej obiecujących firm, a w ten sposób, sektor finansowy wspiera wzrost gospodarki. Wnioski te potwierdzają liczne badania empiryczne (patrz np. Cihak et al., 2012; Papaioannou, 2007; Levine, 2004; Beck, Levine i Loayza, 2000).

	<p>Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR ul. Ignacego Krasickiego 9A · 02-628 Warszawa tel. +48 22 628 85 11, +48 726 621 240 e-mail: info@for.org.pl · www.for.org.pl f/FundacjaFOR · t/@FundacjaFOR</p>
---	--

Badania na poziomie mikroekonomicznym potwierdzają pozytywny wpływ sektora finansowego. Rajan i Zingales (1998) opracowali indeks zależności poszczególnych sektorów od finansowania zewnętrznego, a następnie pokazali, że w krajach o słabo rozwiniętym systemie finansowym, sektory gospodarki najsilniej zależne od zewnętrznego finansowania (np. produkcja tworzyw sztucznych czy leków) rosną znacznie wolniej. Guiso, Sapienza i Zingales (2004) na danych regionalnych z Włoch pokazują, że lepszy dostęp do kredytu związany jest z szybszym wzrostem i większą liczebnością firm. Jayarante i Straham (1996) analizując kierunek zależności od rozwoju sektora finansowego do wzrostu gospodarki, dowodzą, że liberalizacja przepisów dotyczących zakładania oddziałów w kolejnych stanach USA, prowadziła do wzrostu aktywności gospodarczej. Przegląd innych prac potwierdzających, że rozwinięty sektor finansowy wspiera wzrost gospodarki można znaleźć np. w ESRB (2014).

Rozwinięty sektor bankowy poza pozytywnym wpływem na wzrost gospodarczy jest także źródłem kryzysów finansowych, które powodują gwałtowne spadki PKB. W próbie 115 państw z lat 1970-2010 aż 20% wszystkich okresów spadku PKB pokrywało się z kryzysami bankowymi (Łaszek, 2016). Zależność pomiędzy kryzysami bankowymi a spowolnieniem tempa wzrostu gospodarki nie jest jednokierunkowa. Spowolnienie gospodarcze może prowadzić do problemów w sektorze bankowym (słabsza koniunktura odbija się na kondycji kredytobiorców, którzy przestają regularnie płacić raty), ale także problemy w sektorze bankowym mogą mieć negatywny wpływ na koniunkturę gospodarczą kraju (pogrążone w kryzysie banki ograniczają udzielanie kredytów, co zaburza działanie przedsiębiorstw). Dobrze jest to widoczne, gdy w czasie kryzysu bankowego porówna się tempo wzrostu sektorów mniej i bardziej zależnych od finansowania zewnętrznego. Sektory silniej zależne od finansowania z banków w czasie kryzysu będą cierpieły znacznie silniej niż reszta gospodarki (Dell'Ariccia et al., 2008; Kannan, 2012; Kroszer et al., 2007). Jest to spójne z innymi badaniami, które potwierdzają, że spadek akcji kredytowej w trakcie kryzysu bankowego dodatkowo pogłębia recesję (Serwa, 2010).

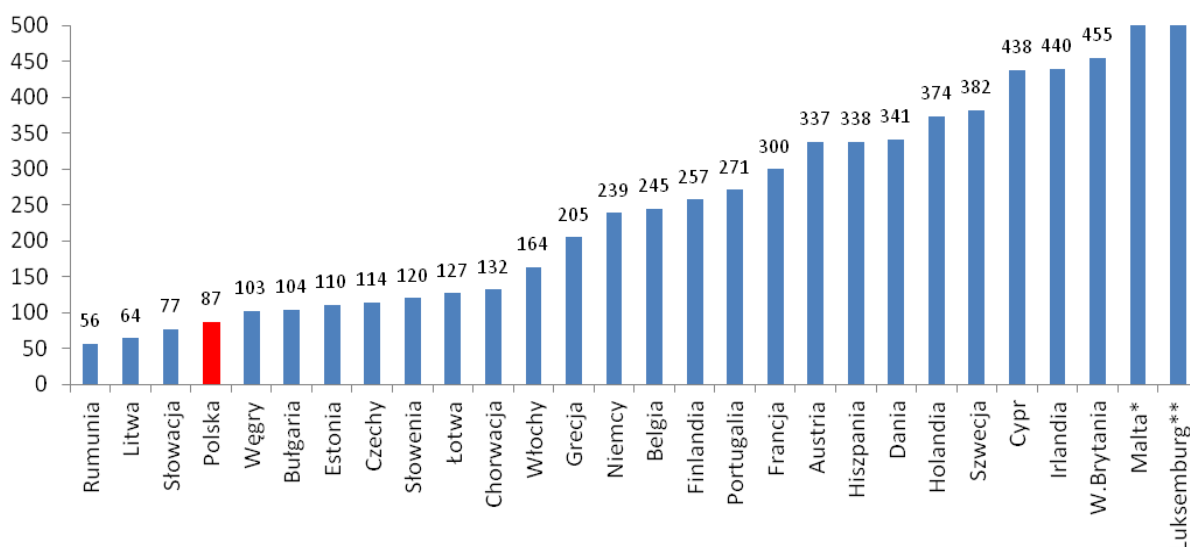
Pozorną sprzeczność omawianego w literaturze pozytywnego wpływu rozwoju sektora finansowego na wzrost gospodarczy z bardzo dużymi kosztami kryzysów bankowych można tłumaczyć na kilka sposobów. Loayza i Rancierre (2004) znajdują w większości krajów negatywny wpływ rozwoju sektora finansowego na krótkookresowy wzrost gospodarczy, przy jednoczesnym pozytywnym wpływie na długookresowy wzrost wszystkich badanych gospodarek analizowanych łącznie. Innymi słowy, choć w krajach o gorszej polityce gospodarczej i słabszych instytucjach rozwój sektora bankowego może wiązać się z kryzysami bankowymi i przejściowymi spadkami PKB, to w dłuższym okresie we wszystkich państwach prowadzi on jednak do lepszego wykorzystania oszczędności w gospodarce i jej szybszego wzrostu. Stosując odmienną metodologię również Ranciere, Tornell, Westermann (2005) potwierdzają empirycznie pozytywny wpływ sektora finansowego na długookresowy wzrost gospodarki, przy kosztownych krótkookresowych załamaniach. Istotnym wątkiem w dyskusjach na temat wpływu rozwoju sektora finansowego na wzrost gospodarki jest nieliniowość tej zależności. Liczne badania wskazują, że wzrost wielkości sektora finansowego pozytywnie wpływa na wzrost gospodarczy tylko do pewnego momentu. Gdy sektor finansowy (a w szczególności banki) stają się zbyt duże, korzyści z rozwiniętego sektora bankowego (lepszy dobór projektów inwestycyjnych) stają się mniejsze od kosztów (przede wszystkim potencjalne straty związane z rosnącym ryzykiem kryzysów bankowych). Na nieliniowość wpływu sektora finansowego na wzrost wskazują m.in. Arcand, Berkes i Panizza (2011) według których, gdy kredyt dla sektora prywatnego zaczyna przekraczać 110% PKB, sektor bankowy zaczyna mieć negatywny wpływ na wzrost gospodarczy. W tym miejscu od razu warto zauważyć, że w Polsce kredyty stanowią tylko niewiele ponad 50% PKB, co oznacza, że dalszy rozwój sektora bankowego będzie wciąż czynnikiem wspierającym wzrost w Polsce. Zróżnicowanie wpływu sektora bankowego na wzrost gospodarczy, w zależności od jego wielkości, jest także widoczne w innych badaniach. Przykładowo Manganelli i Popov (2013) znajdują w latach 1970-2003 pozytywny wpływ rozwoju sektora finansowego na wzrost gospodarek spoza

OECD (czyli w krajach, gdzie sektor ten początkowo był bardzo mały), przy braku korelacji w przypadku krajów członkowskich OECD (czyli w krajach, gdzie już w 1970 roku w wielu przypadkach sektor finansowy miał wielkość zbliżoną do optymalnej). Do podobnych wniosków odnośnie państw OECD dochodzą Cournede i Denk (2014) wskazując na negatywny wpływ rozwoju sektora finansowego na wzrost gospodarki.

2. Polski sektor bankowy na tle państw UE

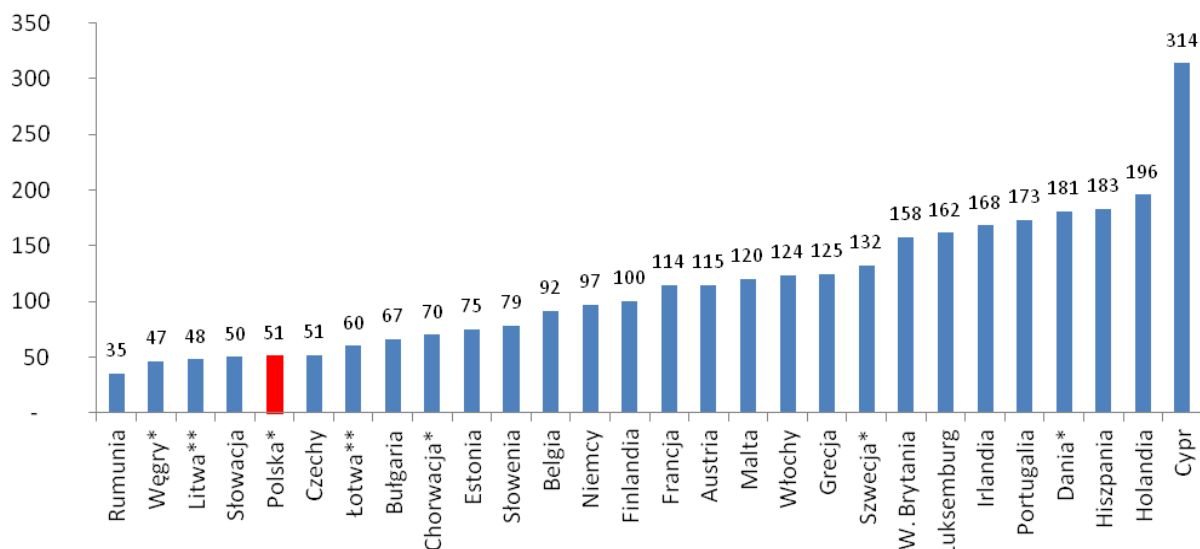
W Polsce, w przeciwieństwie do wielu państw UE, sektor bankowy nie jest przerośnięty. Niezależnie od przyjętej miary (aktywa sektora bankowego w relacji do PKB czy wielkość finansowania bankowego dla sektora prywatnego) sektor bankowy w Polsce jest relatywnie mały w relacji do PKB. Jako miarę wielkości samych banków często przyjmuje się aktywa sektora bankowego w relacji do PKB, która pokazuje skalę ich zobowiązań w relacji do wielkości gospodarki, a także w przypadku problemów w sektorze bankowym jak duże mogą być potencjalne koszty wsparcia banków przez państwo. Wykres 1. przedstawia aktywa banków w relacji do PKB państw UE. Największe aktywa w stosunku do PKB mają banki w dwóch najmniejszych państwach UE, będących jednocześnie centrami finansowymi: na Malcie i w Luksemburgu. Dopiero na trzecim miejscu jest Wielka Brytania, z londyńskim City i szkockimi bankami. Polska jest wśród krajów o najmniejszym sektorze bankowym w relacji do PKB. Alternatywną miarą wielkości sektora bankowego jest wielkość kredytu, jakie banki krajowe udzielają sektorowi prywatnemu. Należy bowiem pamiętać, że w aktywach sektora bankowego poza kredytami dla przedsiębiorstw niefinansowych i gospodarstw domowych znajdują się kredyty dla innych instytucji finansowych, rządu i samorządów oraz podmiotów zagranicznych. W przypadku centrów finansowych takich jak Luksemburg, Malta czy Londyn wielkość aktywów nie wynika z wielkości akcji kredytowej dla realnej gospodarki tych krajów, a właśnie z zaangażowania tamtejszych banków w międzynarodowe operacje finansowe. Spojrzenie na kredyty bankowe dla sektora niefinansowego abstrahuje od pozostałej działalności banków i koncentruje się tylko na ich roli w finansowaniu realnej gospodarki. Zbyt duża wielkość kredytu do PKB może wskazywać na nadmierne zadłużenie sektora prywatnego (choć oczywiście wskaźnik ten trzeba też konfrontować z wielkością aktywów sektora prywatnego). Także w tym ujęciu banki w Polsce nie wyróżniają się negatywnie na tle państw UE – co więcej wielkość kredytu dla sektora prywatnego w Polsce należy do najniższych w Unii Europejskiej.

Aktywa sektora bankowego jako % PKB, 2013 rok

*Malta z aktywami przekraczającymi 650% PKB jest poza skalą; **Luksemburg z aktywami przekraczającymi ponad 1500% PKB jest poza skalą; sektor bankowy obejmuje krajowe banki oraz oddziały zagranicznych banków działające w danym kraju; źródło: ECB

Należności krajowych banków od sektora prywatnego jako % PKB, 2013 rok

*Dla większości krajów dane pochodzą z World Bank Global Financial Development Database (zmienna private sector by domestic Money banks), dla krajów oznaczonych *dane z World Bank Global Development Indicators Online (zmienna domestic credit to private sector); ** szacunki własne na podstawie danych banków centralnych*

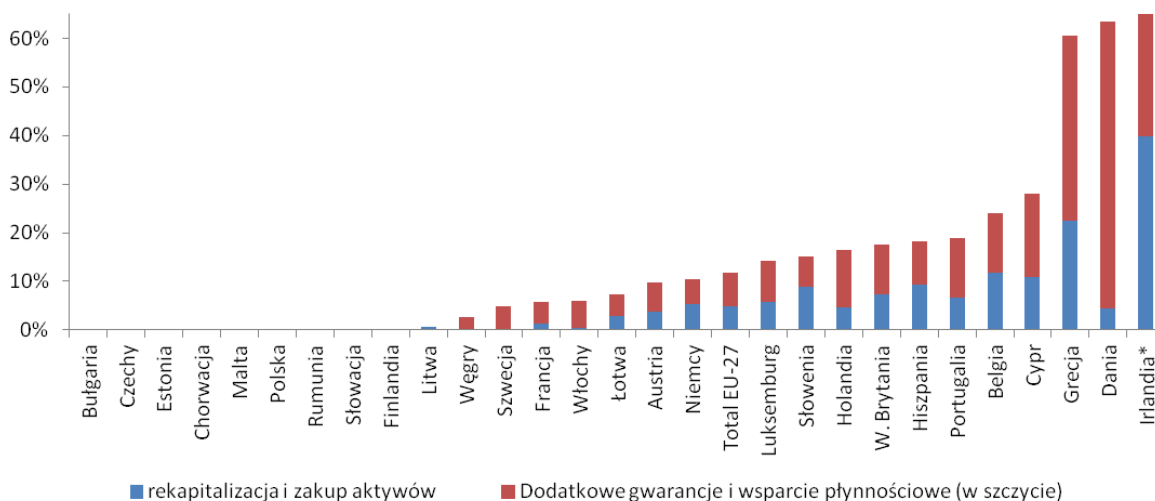
Rozwój sektora bankowego w Polsce można uznać za zrównoważony. Jego rozmiar nie jest nadmierny, a inne jego parametry takie jak: dostępność usług bankowych, stabilność banków, czy ich efektywność wypadają korzystnie na tle państw regionu oraz innych państw o podobnym poziomie rozwoju. W raporcie Banku Światowego z 2014 roku znajduje się ocena polskiego sektora finansowego oparta o schemat autorstwa Cihak et al. (2012), który poza głębokością sektora bankowego (wielkość kredytów dla sektora niefinansowego) uwzględnia także jego dostępność (odsetek małych firm mających linie kredytowe), stabilność (bufory kapitałowe największych banków w relacji do zmienności ich zysków) oraz efektywności (marża odsetkowa netto). Polskie banki na tle regionu (nowe państwa członkowskie UE) oraz państwo o podobnym poziomie rozwoju¹ wypadają korzystnie jeśli chodzi o stabilność i dostępność, miały przeciętną efektywność oraz trochę mniejszą skalę akcji kredytowej. Ten ostatni aspekt jednak nie powinien być powodem do obaw, bo wielkość akcji kredytowej w wielu państwach użytych jako punkt odniesienia było podbitych przez uprzedni boom kredytowy, a tak gwałtowny wzrost zadłużenia jest negatywnym zjawiskiem.

Polski system bankowy w czasie globalnego kryzysu finansowego nie wymagał wsparcia z pieniędzy podatnika. Kryzys finansowy, który wybuchł w Stanach Zjednoczonych w 2007 roku, rok później rozprzestrzenił się także na Europę, ujawniając słabość banków oraz finansów publicznych w wielu państwach unijnych. Polska była wśród zdecydowanej mniejszości krajów, w których banki w trakcie kryzysu nie wymagały wsparcia z pieniędzy podatnika. Jednocześnie ich stabilne funkcjonowanie w czasie kryzysu było jednym z czynników, który pozwolił Polsce uniknąć recesji w 2009 roku. Warto również zaznaczyć, że banki w Polsce nie tylko nie wymagały wsparcia z pieniędzy publicznych,

¹ Do porównania wybrano państwa o najbliższym poziomie PKB per capita, biorąc 13 państw o nieznacznie wyższym dochodzie oraz 13 państw o nieznacznie niższym dochodzie. Uwzględnione państwa to: Liban, Iran, Argentyna, Turcja, Antigua i Barbuda, Białoruś, Meksyk, Chile, Panama, Łotwa, Rosja, Chorwacja, Litwa, Węgry, Estonia, Słowacja, Trinidad i Tobago, Malta, Portugalia, Cypr, Bahamy, Arabia Saudyjska, Czechy, Grecja, Bahrajn, Słowenia.

ale w ostatnich latach same składały się na pokrycie strat powstałych w SKOKach. Dotychczas wypłaty dla oszczędzających w upadłych SKOKach wyniosły już 3 mld zł (Deloitte i IBnGR 2015).

Pomoc publiczna dla sektora bankowego 2008-2013 jako % PKB

Łączna skala pomocy w Irlandii przekroczyła 2-krotność irlandzkiego PKB, co było jedną z głównych przyczyn kryzysu finansów publicznych w Irlandii; źródło: Komisja Europejska, DG Competition

3. Podatki bankowe w UE

Polski podatek bankowy ma najwyższą stawkę spośród państw UE, jednocześnie nie realizuje żadnego istotnego celu poza zwiększeniem dochodów budżetowych. W krajach UE dodatkowe podatki lub opłaty nakładane na banki były motywowane kombinacją takich czynników jak:

- zwrot przez sektor bankowy wysokich kosztów pomocy publicznej w trakcie kryzysu;
- tworzenie funduszy rezerwowych, które będą mogły zostać wykorzystane w przyszłych kryzysach do wsparcia sektora bankowego;
- nadmierny rozmiar sektora bankowego;
- zniechęcanie banków do podejmowania nadmiernego ryzyka.

Ponieważ banki w Polsce nie wymagały pomocy publicznej, nie można więc mówić o potrzebie jej zwrotu. Środki z podatku bankowego nie stanowią też ubezpieczenia na wypadek przyszłych kryzysów, bo zamiast trafiać do funduszu celowego trafiają wprost do budżetu państwa, gdzie mają posłużyć jako jedno ze źródeł finansowania programu „Rodzina 500+”. Biorąc pod uwagę wielkość sektora bankowego w Polsce nie ma też ekonomicznego uzasadnienia do nakładania dodatkowych podatków, by ograniczyć jego dalszy wzrost. W świetle dostępnej literatury, w Polsce wzrost sektora bankowego wciąż jeszcze będzie sprzyjał szybszemu wzrostowi gospodarczemu, więc nie należy go sztucznie hamować dodatkowymi podatkami. Ewentualnym uzasadnieniem dla nowych opłat mogłoby być skłonienie banków do poszukiwania bardziej stabilnego, długookresowego finansowania lepiej dopasowanego do struktury ich aktywów. Obecnie banki nadmiernie polegają na krótkookresowych depozytach (które w każdej chwili mogą zostać wycofane przez oszczędzających), by finansować wieloletnie kredyty mieszkaniowe i inwestycyjne. Podatek bankowy jednak w ogóle nie uwzględnia różnic w strukturze aktywów i pasywów banków, a jedyne zwolnienie poza funduszami własnymi dotyczy tylko skarbowych papierów wartościowych.

Tabela 1. zawiera najważniejsze parametry podatków bankowych w Europie, w przypadku Polski szczególnie uwagę zwraca jego stawka, obecnie najwyższa w Europie i ponad 7-krotnie wyższa niż np. w Niemczech.

4. Konsekwencje dla wzrostu

Wprowadzenie podatku bankowego będzie miało negatywny wpływ na tempo wzrostu gospodarczego w Polsce z trzech powodów. Po pierwsze, co będzie najszybciej odczuwalne, spowoduje on wzrost kosztów kredytu. Trudniej dostępny kredyt dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw poza bezpośrednim spadkiem popytu w gospodarce zmniejszy możliwość przedsiębiorstw do inwestowania w nowe moce produkcyjne. Po drugie, dodatkowy podatek, hamując rozwój sektora finansowego, będzie ograniczał jego pozytywny wpływ na lepszą alokację zasobów w gospodarce. Po trzecie, dyskrejonalny, sektorowy charakter podatku zmniejszy atrakcyjność inwestowania w Polsce. Każdy inwestor wchodząc do perspektywicznych sektorów naszej gospodarki pamiętając o takim precedensie będzie liczył się z ryzykiem nowych, sektorowych domiarów podatkowych.

Tabela 1. Podatki bankowe w Unii Europejskiej

Kraj	Rok wprowadzenia	Stawka	Podstawa opodatkowania	Wpływy z podatku	Źródło
Austria	2011	0-0,11% (początkowo 0,055%-0,085%)	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów (powyżej 20 mld euro)	Budżet centralny i fundusz stabilizacyjny	<i>Taxes in Europe Database v2</i>
Belgia	2012	0,06%-0,0325%	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów	Fundusz stabilizacyjny	<i>Taxes in Europe Database v2</i>
Cypr	2011	0,15% (początkowo 0,095%)	Depozyty bez ubezpieczonych depozytów	Budżet centralny i fundusz stabilizacyjny	<i>Taxes in Europe Database v2</i>
Dania	2013	12,2% w 2015 (podnoszony do 15,3% w 2021)	Płace	B.d.	<i>Deloitte, Taxation and Investment in Denmark 2015</i>
Finlandia*	2013	0,125%	Aktywa ważone ryzykiem.	Budżet centralny	<i>Taxes in Europe Database v2</i>
Francja	2011	0,329% (początkowo 0,25%)	Minimalny wymagany kapitał.	Budżet centralny	<i>Deloitte, Taxation and Investment in France 2015</i>
Holandia	2012	0,022%-0,044%	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów (powyżej 20 mld euro)	Budżet centralny	<i>Taxes in Europe Database v2</i>
Łotwa*	2011	0,072% (początkowo 0,036%)	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów	Budżet centralny	<i>Devereux et al. (2015)</i>
Niemcy*	2011	0,02%-0,06%	Pasywa i derywaty bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów (powyżej 300 mln euro)	Fundusz stabilizacyjny	<i>Devereux et al. (2015)</i>
Polska	2016	0,44%	Suma bilansowa bez papierów skarbowych oraz funduszy własnych	Budżet centralny	
Portugalia*	2011	0,01%-0,085%	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów	Budżet centralny	<i>PwC (2013), (Proposed) bank levies - Update</i>
Rumunia*	2011	0,1%	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów	b.d.	<i>Devereux et al. (2015)</i>
Słowacja	2012	0,2% (początkowo 0,4%)	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów, długu podporządkowanego oraz długoterminowych zobowiązań wewnątrzgrupowych	Fundusz stabilizacyjny	<i>PwC, Pocket Tax Book 2015</i>

Słowenia*	2011	0,1%	Aktywa (exceptions apply depending on the stock and growth of lending to non-banks)	b.d	<i>Devereux et al. (2015)</i>
Szwecja*	2009	0,036%	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów, długu podporządkowanego oraz długoterminowych zobowiązań wewnątrzgrupowych	Fundusz stabilizacyjny	<i>PwC (2013), (Proposed) bank levies - Update</i>
Węgry	2010	0,15%-0,53% (górną stawką ma zostać obniżoną do 0,31% w 2016 i 0,21% w 2017)	Aktywa bez pożyczek międzybankowych	Budżet centralny	<i>Taxes in Europe Database v2</i>
Wielka Brytania	2011	0,105%-0,21% (początkowo 0,044%-0,088%)	Pasywa bez kapitałów własnych i ubezpieczonych depozytów " (powyżej 20 mld funtów)	Budżet centralny	<i>HM Revenue & Customs, Bank levy: rate change</i>

* Niejasności co do aktualnej sytuacji. W Finlandii podatek miał obowiązywać do 2015 roku.

Rok wprowadzenia, podstawa podatku, początkowa stawka i granica od której podatek obowiązuje były w większości uzupełnione w oparciu o Devereux, M., Johannesen, N., Vella, J. (2015), *Can taxes the banks? Evidence from the European bank levies*, Saïd Business School WP 2015-5. Dane na rok 2012. Wpływy z podatku za Deloitte i IBnGR 2015.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa.

Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Pomóż nam chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym.

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego i skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, poprzyj nasze działania swoim darem pieniężnym. Twój dar umożliwia nam działalność oraz potwierdza słuszność i skuteczność naszego wysiłku. Każda darowizna jest dla nas ważna. Potrzebujemy zwłaszcza regularnego wsparcia. Zachęcamy do dokonywania nawet niewielkich, lecz regularnych wpłat.

Już dziś pomóż nam chronić wolność - obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

KONTAKT DO AUTORA

Aleksander Łaszek
Wiceprezes, Główny Ekonomista FOR
e-mail: aleksander.laszek@for.org.pl

Rafał Trzeciakowski
Ekonomista FOR
e-mail: rafal.trzeciakowski@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR
ul. Ignacego Krasickiego 9A · 02-628 Warszawa · tel. +48 22 628 85 11, +48 726 621 240
e-mail: info@for.org.pl · www.for.org.pl

 /FundacjaFOR · @FundacjaFOR